

Syýasy ýumor

Category: Kitapcy, Publisistika, Sözler

написано kitapcy | 23 января, 2025

Syýasy ýumor SYÝASY ÝUMOR

Ýumor taryhymyz – «senzuramyzyň» hem taryhydyr...

Nasreddin Ependiniň we Garagözüň şagirtleriniň iňňän kökli ýumor taryhy bar...

«Diyojen», «Hayal», «Çaylak», «Diken»... uzyn arakesmeler bilen çykanam bolsa, ownukly-irili onlarça satiriki žurnallar Soltan Abdylhamyt II-niň senzurasyna garşy dik durmagy başardy.

«Akbaba» ýaly uzak wagtlap çykan žurnalymyz barmy?

Eziz Nesin dagylaryň «Marko paşasy» häzirem dillere dessan...

Ýetmişinji ýyllarda çap bolmaga başlan we tiražy dünýä derejesine çeken «Gırgır» žurnaly we onuň sahabynda berilýän suratkeş Özalyň karikaturalaryny ýatdan çykaryp bolarmy?

Aramyzda «Gırgır» žurnalynyň redaksiýasyndan kemala gelen «Leman», «Penguen», «Uykusuz» ýaly satiriki žurnallary okamaýanam-halamaýanam bolsa, her hepdede çykýan sanynyň sahabyna seredip, içinden «daş edipdiraý!» diýip hümürdemedik barmy?

Biziň deň-duşlarymyz Haldun Taneriň «Devekuşu Kabare»-sini tä ölýänçäler undup bilerlermi?

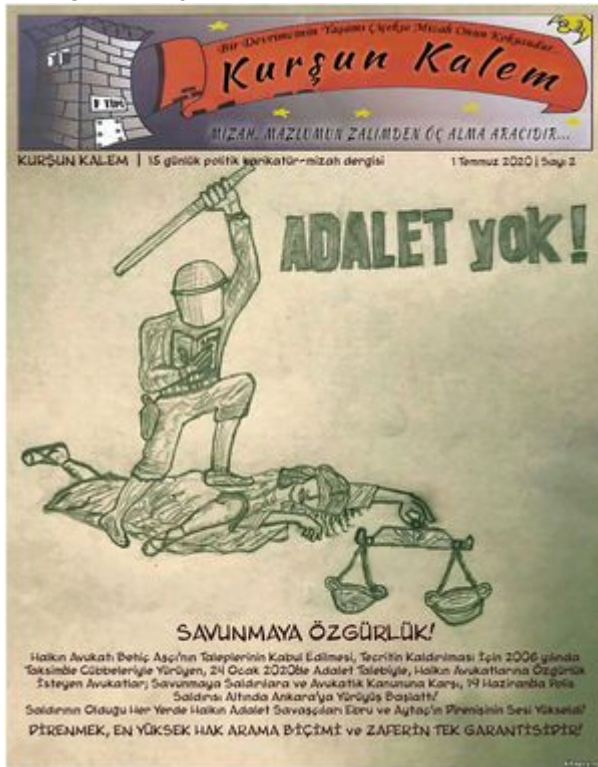
Zeki-Metin dagylaryň «Erbakan-Demirel-Ejewit» öýkünmeleri 1980-nji ýyldan soňky Türkiýesiniň iň köp satylýan wideokassetalarynyň başyny çekýärdi.

Ýa-da Ryfat Ylgazyň klassyky eseri «Hababam synpyna» tomaşa etmedigiňiz barmy?

«Onça-munça bolar» («Olacak 0 Kadar») gepleşiginde Lewent Kyrjanyň atýan syýasy heneklerini undup bolarmy?

«Gezi» arkaly gördük welin, halkyň arasynda juda baý we ýiti ýumor bar eken...

Emma... indi syýasy ýumor teleýaýlymlarda we kinoteatrlarda ýok... Kasympaşaly (ýagny, Erdogan -t.b.) adamlaryň ýüregine gorky salybilipdir...

■ ABŞ-dan tapawudymyz

Bugünki gün...

Biri-birlerinden zehinli we giňden tanalýan ýumorçy ýazyjylarymyz, döredijilik-sungat işgärlerimiz bar...

«Avrupa Yakası-Yalan Dünya», «Güldür Güldür Show», «Leyla ile Mecnun», «Çok Güzel Hareketler Bunlar», «Kardeş Payı» we başgalar...

Birnäçe teleserialda millionlarça tomaşaçynyň gahrymanyna öwrülen ussatlyga ýeten ezber artistlerimizdir ýazyjylarymyz bar...

Emma olaryň hiç birisiniňem «syýasy ýumora» bogny ysanok! Meýdan «Rejep Iwedige» goýlan ýagdaýda...

Jem Ýylmazyň zehinine kim dil ýetirip biler?

Ata Demirer neneň göze ýakymly?

Emma... hiç kim ýumory bilen «syýasata» ýanaşyp bilenok...

Munuň tersine... amerikan teleýaýlymlary her gün agşam syýasy henekleri atýan dünýä derejesindäki ýyldyzlardan doly...

Yrak urşunda ýurduň prezidenti Jorj Buşa ekrandan «gan sorujy» diýip bilen Jon Stýuart... Onuň her gepleşigi iň uly tiražly gazetleriňem dilinden düşenok...

Konan O'Brayen häzir dünýäniň parlak ýyldyzy... Ynha, ol amatly pursaty sydyrman Kuba gitdi we Kubanyň köçelerinde görkezen şahandaz çykyşlary bilen dünýäni ýylgyrtýdy...

Jaý Leno, Dawid Letterman... Her ýaşyň, her nesliň wäşileri her gün agşam amerikan teleýaýlymlarynda syýasy henekler atýar...

Neneň-niçik boldu-da, biz beýle gorkak bolduk? Baryp alty asyrdan mundan owal Teýmirleňiň zalymlygyna garşy giden Nasreddin Ependiniň Anadolynyň baý pelsepesini, akyl çuňlugyny ýañzydýan ýüzlerçe ýomaklary biziň günlerimize çenli gelip ýetipdir... Nasreddin Ependiniň Teýmirleňi ýañsýlamaga gaýraty çatypdyr, ýöne bu gün Ependiniň şägirtleri ekranlarda-kinoteatrlarda täze hökümdarlara, diktatorlara garşy kalam agyz söz aýdyp bilenoklar!

Soltan Abdylhamyt II-niň berk gysaçly senzura döwürleri-de şu ýurtda hiç wagt häzirkisi ýaly syýasy ýumoryň agzy ýumdurylmady... Ýogsam bolmasa... ýumor jemgyýetleriň halas ediji güýjüdür. Ýumor – möhüm zatdyr. Çynlakaý söz aýtmagyň ýoludyr. Ýumoryň dymmagy – bir halkyň eliniň-aýagynyň baglanmagy diýmekdir.

Hawa... Giň halk köpçüliginiň söýgüsini gazanan şowly komediýa filmlerimiz bar.

Hawa... Ukyply režissýorlarymyz we aktýorlarymyz bar.

Emma... olar gazanan üstünliklerine garamazdan, öz ýumorlaryny syýsatdan daşrakda saklamaga jan edýändiglerine şaýat bolýarys.

Häzirki günlerde daş-töweregine göz aýlamaga, wakalaryň düýbüne dogry düşünmäge synanyşýan nesilleriň syýasy «zübükleri» ýañsýlap bolýandygyny görüp bilenok...

Gynansak-da... teleýaýlymlarymyzda we kinomatografiýamyzda «syýasatsyz ýumoryň» saýasynda üsmülik höküm sürýär...

■ «Gezi» nesli

«Ofly hojany gözlemek» («Ofly Hocayı Aramak»)...

Ýaş režissýor Lewent Soýarslanyň düşüren kinofilmi...

Kinofilm «Antalya kinofestiwalýnda» iki aýry ugur boýunça «Altyn apelsin» baýragyna mynasyp boldy.

Bu diýseň buýsandyryjy we berekallasy ýetirilmäge mynasyp täzelik, çünki Lewent Soýarslan «syýasy ýumory» janlandyrýar... «Ofly hojany gözlemek» 20-nji martda görkezilip başlanar.

Lewent Soýarslan hut «Gezide» (türk syýasy taryhyny sarsdyran iň soňky demonstrasiýa -t.b.) bilnen çuň akyl-paýhasdan doly syýasy ýumoryň kinofilmini döretdi!

Emma... ýaş režissýoryň başy gowgaly... Türkiýede syýasy ýumor metbugatyň ýüregine uly gorky salýar. Şoň üçin syýasy ýumor barada agzalmazlyga çalşylýar...

Munam az görýän ýaly käbir kinoteatrlar kinofilmi görkezmek islänok!

Hut... «Benewşeden öň («Menekşeden Önce») dokumental filminde biziň başymyza inenler şindi «Ofly hojany gözlemek» kinofilmine garşy gurnalýar.

Ýetmiş nusgasy bolan kinofilm özüne zordan ýigrimi bäş sany

kinoteatrda ýer alyp bildi. Hemişeki ketdeler ýene hemişeki senzurasyny herekete girizýär.

Serediň... bular ýaly kinofilmleriň ýaýramagy we dowamynyň surata düşürilmegi, kinoteatlarda uzak wagtlap galmagy size bagly. Ýykyň, ýok ediň bu gorkyny!

Aslynda... Lewent Soýarslan meşhur kinomatografiýa işgäriniň ogly. Onuň kakasy «Özen Film» kinostudiýasynyň hojaýyny Mehmet Soýarslan. Onuň aňyrsy-da şeýle: Osman Sirman, Mehmet Rauf beý...

«Yeşilçam» kinostudiýasynyň iň kökli şahasy «Özen Film» 1941-nji ýylda açylýar...

Özüňize mälim, soňky ýyllarda «Özen Film» «Rejep Iwedik» kinofilmleri bilen meşhur! Lewent Soýarslan habar beriş serişdelerine beren interwýusynda «Rejep Iwedigiň» hiliniň pesdiginden utanyandygyny aýtdy...

Hawa... Lewent Soýarslan eger islese, «Rejep Iwedik» ýaly kinofilmleri surata düşürup millionlarça dollar gazanybam bilerdi.

Ýöne görüp dursuňyz... içimizden käbiri dymanok-dymdyryp bolanok...

Garşy çykýar... teýeneli sözlerini oklap bilýär...

Baryny-ýoguny, şahsy bähbitlerini howp astyna salyp, ähli dymşlyklara garşy batyrgaýlyk bilen kinofilmleri döredýär.

Hawa, täze nesliň ýaş režissýorlary gelýär, «Gezi nesli»...

Lewent Soýarslan «hötjetlik» bilen kinofilmlerini döredýär.

«Ofly hojany gözlemek» kinofilmi tebigaty we şäherlerimizi wer-tarham eden Aly Baltaogly ýaly potratçylara garşy gidýär. Tebigat we adam ýok edilende, «Gezi» neneň-niçik dymmadyk bolsa, Lewent Soýarslan hem dymanok. Gülkä salnan gynançly ahy-nalanyň sesi asmana göterilýär...

Ýogsa-da... ýumoryň gözbaşynda-da gynançdyr hasrat ýokmy näme?

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazetini, 20.03.2015 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMİLİYEW. Publisistika